

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 192

מסכת שבועות ב'-ח'

בס"ד, כ"ג שבט תשס"ג

השבוע בגליון

■ הכנסת האצבעות לכותל המערבי
■ ה"צרת" אינה מחלה
■ מדוע אין נוהגים בימינו דיני טומאת הצרעת?
■ עריכת שולחו בט"ו בשבט. מדוע?

■ האם נוכרים רשאים לעלות להר הבית?
■ כיצד טימאו היוונים את שמני בית המקדש?
■ רכישת מים שנשאבו מבאר הממוקמת בהר הבית

■ בקשת אנוסי ספרד שעוררה את הפולמוס על ה"סמיכה"
■ עליה להר הבית בימינו
■ אגרתו של הרמב"ם שעוררה הדים
■ ביקורו של השר משה מונטיפיורי בהר הבית

דבר העורך

ללמוד בלי גמרא

השבוע ימשיכו לומדי הדף היומי בתנופתם, מדף אל דף, מפרק אל פרק, וממסכת מכות אל מסכת שבועות. הגמרות הנוצרות, עדיין, שדפיהן נודפים ריח דפוס, יפתחו במקום המתאים, עשרות אלפי אצבעות יונחו על המילה הגדולה "שבועות" הממוקמת בתיבה המרובעת המוכרת כל כך, וייצאו למסע מרתק במסכת העוסקת בהלכות השבועות למיניהן.

קשיים, אילוצים שונים ועכבות רבות הינם דבר יום ביומו. ואף על פי כן, בכל יום ויום מחדש מתכנסים רובם המוחלט של לומדי הדף היומי, כדי לרוות מים חיים מנחל תורתנו הקדושה.

על אף הכל, ולמרות הכל, קשיים אלו, הינם כאין וכאפס לעומת התיאורים רוויי ההוד, על אבותינו וסבינו אשר אך לפני שנות דור נאנקו תחת מכבש המוות של הצורך הטאצי ימח שמו וזכרו, ובכל זאת שמך לא שכחנו. בגיטאות ובבונקרים, במחנות הריכוז ובמקומות ההשמדה ההמוניים, התקבצו יהודים דלים ונפוחי כפף סביב דף קרוע מספר קודש, בלה משימוש, שנותר לפליטה בדרך לא דרך, והגו בתורת ה'. זאת נחמתי בעניי.

פעמים, אף דף בודד קרוע לא היה בידיהם, ובכל זאת, שחזרו תלמידי חכמים את דפי הגמרא על פיסות שקי מלט אשר הועברו בשקיקה מיד ליד, כאילו היו סם מחייה מתיים ובאה הרווחה לנשמותיהם הדויות.

ומה תאמרו על תלמידי חכמים מופלגים, אדירי התורה ומצוקי ארץ שלא ראו מימיהם צורת גמרא? גם תקופה נוראה שכזו חלפה על עמנו רווי התלאות, ועדיין, עם ישראל דבוק בתורה הקדושה.

היה זה לפני למעלה מארבע מאות שנה, מספר מהדיר חידושי מהר"ם קאז'יץ, הרב אליהו דב פייס בהקדמתו לספר זה.

בכ"ב לחודש אב שנת שע"ז איבדה יהדות איטליה, את "הגאון המופלא בדורו", כעדותו של בעל ה"שלטי גיבורים", הלא הוא מהר"ם קאז'יץ - רבי משה קאז'יץ, נצר למשפחה מיוחסת שבניה כיהנו בקודש ברציפות למעלה משלש מאות שנה. רבי משה קאז'יץ נמנה על גדולי רבני מונטבה, עסק יומם וליל בתורת ה', וזהו לחדש חידושים רבים בתורה, זאת, ללא שראה כרך תלמוד מימינו.

מימינו אמרו? טעות. בהיותו ילד קטן בן ארבע, המשך בעמוד הבא

דף ב/ב כריתות ומיתות בית דין

בקשת אנוסי ספרד שעוררה את הפולמוס על ה"סמיכה"

בדם ובדמעה נחרתה תקופת אנוסי ספרד בספר ההסטוריה של עם ישראל. יהודים רבים נאלצו להסתיר את דבר יהדותם עקב הוראותיהם של המלך פרדיננד והמלכה איזבלה ימח שמם, וחכמי ישראל נזקקו לענות על שאלות רבות שהוגשו לפתחיהם אודות יהודים שעברו על איסורי תורה.

החוטא מבקש מלקות: קבוצת יהודים מאנוסי ספרד ניצבו שבורים ורצוצים בפני רבה של צפת, המהר"י בירב, כשדמעתם על לחיים. לדבריהם, הם נכשלו באיסורי תורה רבים, כולל באיסורים אשר עונשם כרת, כגון, אכילת חמץ בפסח, או אכילה ביום הכיפורים. ומאחר שמבואר במשנה (מכות כג,א), כי "כל חיבי כריתות שלקו נפטרו ידי כריתתם", ביקשו אנוסים אלו שבית הדין ילקה אותם, כך שהם ינצלו מעונש "כרת" החמור.

ברם, בקשתם נתקלה בשני מחסומים הלכתיים. א. אחר שבטלו בית דין סמוכים איש מפי איש עד משה רבינו, גם בטלו המלקות, כשאר עונשי בית הדין שבטלו. ב. האם ניתן כלל להשית עונש על עבירה שנעשתה ללא עדים וללא התראה.

חידוש הסמיכה: בעקבות המחסום ההלכתי הראשון התעורר הפולמוס המפורסם, עליו הרחבנו בעבר בגליונו, כאשר מהר"י בירב ביקש לחדש את הסמיכה בקרב הדיינים ולהעמיד בית דין סמוכים, אשר באמצעותם ניתן יהיה להלקות את האנוסים [ראה ב"מאורות הדף היומי" כרך ד', עמוד מ"ט].

המלקות מכפרים כאשר החוטא חייב בהם מן התורה: ואילו המחסום השני בדבר הטלת עונש על איסור עבירה ללא עדים והתראה, עוררה אף היא מחלוקת בין גדולי ישראל. רבי לוי בן חביב קבע, כי עונש "מלקות" על עבירה מעין זו, אינו עונש המלקות הפוטר מ"כרת", מאחר שבמקרה זה לא קבעה התורה עונש מלקות, וממילא אין הוא יכול לפוטר מעונשם.

ניתן להלקות אדם המבקש זאת: ואילו מהר"י בירב סבר, כי אמנם בית הדין אינו כופה עונש "מלקות" על מי שעבר עבירה ללא עדים והתראה, אך ודאי ניתן להלקות אדם המתחרט על עבירותיו תוך שהוא מתחנן בפני בית הדין שיענישוהו ויפטרנהו מעונש "כרת".

הוא אף מסבר את דבריו בכך, שלא יתכן, שאדם שהעניז פניו ועבר על איסור למרות שעדים התרו בו, יכופר לו עונו על ידי מלקות, ואילו הביישן, שעבר על איסור בהסתר ובהחבא, לא ימלט מעונשו. על סברה זו הגיב הרלב"ח ואמר, כי בפני הקב"ה הכל גלוי וידוע, ואין כל הבדל בין העובר עבירה בסתר לעובר עבירה בפרהסיא.

הבושה - מרכיב יסודי בכפרה על ידי מלקות: לדעת הרלב"ח אין להלקות את אנוסי ספרד גם עקב שתי סיבות נוספות: א. כל מולקה עומד בפני סכנת מוות מחמת המלקות (רמב"ם הל' סנהדרין פ"ה הל' ד'), ואין בית הדין רשאי לסכן את חייו על ידי המלקות (עיי"ש שכתב שגם אם מלקות אינן ממיתות, אין בית הדין רשאי להלקות, עיי"י "קובץ שיעורים" ח"ב סי' י"ג ס"ק ד'). ב. מרכיב יסודי בכפרה על ידי עונש מלקות, היא הבושה הנגרמת למולקה בכך שכופים עליו עונש זה, ומרכיב זה חסר במקרה שלפנינו.

המשך בעמוד הבא

פרנס השבוע

נשמת אדם

לעילוי נשמת
הר"ר מנחם דב מוסטוביץ ז"ל
ב"ר אליעזר יצחק ז"ל נלב"ע כ"ג שבט תשמ"ט
ת.נ.צ.ב.ה.

נר ה'

הונצח ע"י ידידינו הר"ר אליעזר יצחק מוסטוביץ ומשפ' שיחיו - בלגיה

לעילוי נשמת

מרת **לובה בן נפתלי** ע"ה בת הר"ר אברהם ז"ל נלב"ע כ"ו שבט תשמ"ב
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחה ע"י בנה ידידינו הר"ר עמיר בן נפתלי ומשפ' שיחיו תל אביב

המשך מעמוד קודם
בראש השנה ש"י, הוא ראה את כרכי התלמוד בפעם האחרונה בחייו.
בראש השנה, הוצתה אש אדירה ברומא בירת איטליה. בפקודת ראשי הכנסיה, אשר שטמו את היהודים, את היהדות, וכל דבר שריח של קדושה נדף הימנו, התפרסו חיילים גברתנים ברומא, אספו את כל ספרי התלמוד מבתי היהודים, העלו אותם על עגלות משא, והשליכו בזה אחר זה אל המוקד. ספר אחד לא נותר כללית.

מספר חודשים לאחר מכן, בחודש **שבט**, לפני ארבע מאות ארבעים ותשע שנים בדיוק, הובערו מוקדים נוספים בכל ערי איטליה, ובתוכם מסע השמד, לא נותר בארץ זו אף לא כרך בודד מספרי התלמוד! היו אף מחוזות באיטליה אשר הכריזו מלחמת חורמה על כל ספרי הקודש, לא רק על ספרי התלמוד!

ילד בן ארבע, היה המהר"ם קז"ס באותה שנה. **אפילו** בחדר הוא לא זכה ללמוד גמרא. גם בהתבגרותו לא היתה לו אפשרות לעיין בגמרא זו או אחרת.

ואף על פי כן, "כי הם חיינו ואורך ימינו". התורה הקדושה ניתנה לנו בהר סיני, ועל מתנה כה יקרה אין מוותרים, יהא אשר יהא.
לומדי הדף היומי אשר יעינו בחידושי של המהר"ם קז"ס למסכת שבועות יגלו מיד, כי מעולם לא היתה הגמרא לפניו ולא לפני תלמידי החכמים שעמו.

קושי רבתי עלתה על שולחנו של המהר"ם קז"ס בעת לימודו במסכת שבועות, והיא: מה טעם ראו רבינו רב אשי, מסדרי התלמוד הבבלי, לסדר את מסכת שבועות לאחר מסכת סנהדרין ומסכת מכות.

הלומד זוקף בוודאי גבה אחת או שתיים. הלא בשאלה זו עסקו חכמי התלמוד, וזהו הנושא הראשון בו עוסקת הגמרא בתחילת מסכת שבועות.

למקרא תשובתו, גוברת הפליאה שבעתיים. הוא כותב, כי כאשר הוא עיין בהקדמתו של הרמב"ם לפירושו על המשניות נוכח, כי אמנם הרמב"ם מזכיר, שבמסכת שבועות עוסקת הגמרא בשאלה זו. אלא שמאחר שהרמב"ם אינו מציין את תירוץ הגמרא, אני נאלץ, כותב המהר"ם קז"ס, לענות בכוח על שאלה זו!

בצר ובמצוק ישבו תלמידי החכמים באותו הדור באיטליה ועסקו בתורה, תוך נסיון כביר לשחזר את התלמוד הבבלי מתוך הספרים המועטים שהיו ברשותם, כגון: פירוש של הרי"ף, פירוש המשניות לרמב"ם, ילקוט שמעוני וכדומה.

עמלם של גדולי אותו הדור לא היה לשווא. חידושי מהר"ם קז"ס יצאו לאור בשנים האחרונות במספר כרכים, העולים על שולחנם של לומדי התורה.

גם גורלו של רבי אברהם שער אריה, בעל ה"שילטי גיבורים" לא שפר עליו. אף הוא חיבר את ספרו בלא שזכה ללמוד בכרכי התלמוד הבבלי כפי שהוא מציין: "וגם מפני המניעה הידועה לא ראיתי מה שאולי אמרו עליהם בגמרא".

הקשיים האמיתיים שעמדו בפניהם, העדר ספרי תלמוד ואווירת השיטנה ליהודים לא יכלו לאהבת התורה אשר יקדה בלבם במדורת ענק, גדולה לאין ערוך מאש המוקד שהציתו הזדים.

אהבת התורה. **יהי רצון**, שלא תשכח התורה מפינו ומפי זרענו וזרע זרענו עד עולם.

.....
המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93

ברכת התורה העורך

פנינים

דף ב'א שבועות שנים שהן ארבע **"הדף היומי"** למסכת שבועות המוני בית ישראל, לומדי הדף היומי, פותחים השבוע בלימוד מסכת שבועות, המכילה מייט

המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

התשובה ממרקת את העוון, המלקות מפחיתות מן הייסורים: למרות זאת, הרלב"ח לא הותיר יהודים אלו שבורים ורצוצים מחמת הפחד מעונשי ה"כרת" הרובצים על נשמתם, אלא הסביר להם, כי חלקו בעולם הבא מובטח לו לאדם השב אל בוראו בתשובה שלימה, אלא שעדיין ימורק עונו בייסורים בעולם הזה (יומא פ"א), ומי אשר קיבל עונש מלקות, לא יתייגר בייסורים אלו. ממילא, זה שחזר בתשובה שלימה, יזכה לעולם הבא, אף על פי שלא לקה, וכלשונו: "ועם כל זה, אין לבעל תשובה להצטער בכך, ולא להתייאש ממחילת עונו, כי גם בלי מלקות על ידי בית דין יכופר עונו, ויעלה לעמוד למעלה ממדרגת הצדיקים גמורים על ידי התשובה, אם ישתדל לקיים כל עיקריה" (ראה בסוף ספרו של הרלב"ח. בראש הקונטרס הארוך העוסק בכל ענייני הסמיכה והשלכותיה).

דף ב/ב טומאת מקדש וקדשיו

עליה למקום המקדש

במשנתנו אומר רבי מאיר, "כל השעירין כפרתן שוה על טומאת מקדש וקדשיו". כלומר, כל שעירי המוספים שהוקרבו במקדש נועדו לכפר על איסורי טומאה שנעשו בתחומי בית המקדש, על ידי אכילת קדשים בטומאה, או על ידי טמא שנכנס למקדש.

האם קדושת מקום המקדש תלוייה בקיומו של בית המקדש? אדם טמא הנכנס למקום המקדש עובר על איסור מן התורה ועונשו "כרת". לדעת הרמב"ם (הל' בית

הבחירה פ"ו הל' ט"ז) **וראשונים רבים** (תוס' יבמות פ"ב ד"ה "ירושה", ר"ש שביעית פ"ו מ"א, סמ"ג עש"ן קס"ג, יראים השלם ס"י רע"ז, ריטב"א מגילה י"ב ושבועות ב"ב "החינוך" מצוה קפ"ד, שס"ב ושס"ג),

האיסור ועונש הכרת הנלווה אליו, עומד בעינו גם לאחר חורבן בית המקדש, משום ש"קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא". היינו, מקום המקדש התקדש בקדושה עולמית אשר אינה מותנית בקיומו של בית המקדש. אולם, **הראב"ד** (שם) חולק על כך, ולדעתו, משעה שהחריבו הגויים את בית המקדש וכבשו את הר הבית בכח הזרוע, בטלה קדושתו.

יש הסוברים, כי גם לדעת הראב"ד יתכן, שעונש הכרת בלבד הוא שבטל, אך איסור התורה נותר על כנו (עיי' שו"ת "בינין ציון" ס"י ב' ושו"ת "משפט כהן" ס"י צ"ו), ואף אם לא כן, הכל מודים שחז"ל גזרו שלא להכנס למקום המקדש לאחר חורבן בית המקדש עקב שני טעמים: א. שכאשר יבנה המקדש יזכרו הכל, כי הטמאים אינם רשאים לעלות אליו. ב. כדי לשמר בלב העם את מורא המקדש וקדושתו.

אכן, גדולי עולם העידו, שלאחר חורבן הבית נהג עם ישראל לדורותיו שלא להכנס למקום המקדש, מאחר שאיסור הכניסה אליו **תקף גם בימינו מן התורה** והנכנס לשם נענש ב"כרת" (רבינו עובדיה מברטנורא במכתבו מא"י משנת רמ"ח, מהר"ם חגיז ב"פ מסעי, ועיי"ש ב"בינין ציון", שכן הכרעת כל הפוסקים).

אגרתו של הרמב"ם ששעוריה הדים: אגרת ששלח הרמב"ם בעת ביקורו בארץ

ישראל (נדפסה בספר "חרדים" ס"י ס"ה פ"ד), עוררה סערה רבתי, מאחר שהרמב"ם כתב בה, כי בהגיעו לירושלים, התפלל "בבית הגדול והקדוש". היו שפירשו את דבריו, כי הוא התפלל בבית כנסת שהיה בנוי במקום המקדש - עובדה המהווה סתירה לפסקו הנחרץ, כי בימינו אסור לעלות למקום זה. אולם, הפוסקים דוחים את הניסיון להציג אגרת זו כהוכחה לכך שהרמב"ם חזר בו מפסקו, והוכיחו, כי כוונתו היתה לבית כנסת גדול בשם "מדרש שלמה", אשר היה ממוקם בסמוך להר הבית, ואשר מחלונותיו נשקף כל שטח מקום המקדש (עיי' שו"ת "מנחת יצחק" ח"ה ס"א, שו"ת צ"ץ אליעזר ח"י ס"א, חלק י"א ס"י ט"ו בשם הגר"י חי זריהן).

ביקורו של השר משה מונטיפיורי בהר הבית: לפני מאה שלושים ושש שנים, בשנת תרכ"ז, ביקר השר משה מונטיפיורי בארץ ישראל, בלוויית מזכירו האישי, ד"ר לוי. להפתעתם הרבה של בני הקהילה היהודית בירושלים עלו השניים לתוככי הר הבית, כשבידיהם אישור מיוחד ששוגר על ידי השולטן ממקום מושבו בקושטא, והושג בהשתדלותו של הפחה הירושלמי אשר תוגמל כיאות על ידי מקורבי השר משה מונטיפיורי. כאשר נודע הדבר ברבים נחרדו תושבי ירושלים, והגאון רבי יוסף משה מליסא, בנו של בעל "נתיבות המשפט" ו"חוות דעת" אף נטל שופר, תקע בו בחוצות ירושלים ונידה את השר משה מונטיפיורי.

החרטה: בהיות השר ירא אלוקים, הבהיל את עצמו אל רבני ירושלים ואל חכמיה והתנצל בפניהם, כי עשה את מעשהו בתום לב, ולאחר שהוטעה על ידי רב מסויים, כי דעת הראב"ד התקבלה להלכה. בסופו של דבר, השר מונטיפיורי קיבל על עצמו תיקוני תשובה ובכך הגיעה פרשה זו לקיצה (שו"ת "צ"ץ אליעזר" חלק י"א ס"י ט"ו אות ה').

דף ב/ב טומאת מקדש וקדשיו

האם נוכרים רשאים לעלות להר הבית?

לאחר שהתוודענו לכך, שהאיסור מן התורה להכנס למקום המקדש ועונש ה"כרת" הנלווה אליו תקפים גם בימינו, מן הראוי לברר את דינם של הנכרים לגבי איסור הכניסה למקום זה. במשנה (כלים פ"א משנה ח') מבואר, כי הנכרים אינם רשאים להכנס מן ה"חיל" ולפנים, היינו: לשטח הר הבית [לבד מן האמות הסמוכות לחומת הר הבית], ובהתאם לכך פסק הרמב"ם (הל' ביאת המקדש פ"ג הל' ה'): "החיל משלחין ממנו עכו"ם".

דיני טומאה - ליהודים בלבד: כידוע (נזיר ס"א,ב, רמב"ם הל' טומאת מת פ"א הל' י"ג), מן התורה לא נאמרו דיני טומאה לנכרים, כשם שבעל חיים אינו נטמא, ורק לאומה היהודית הקדושה, נאמרו דיני טומאה. לפיכך, איסור התורה, שטמאים לא יכנסו

המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

למקום המקדש, מתייחס ליהודים בלבד. אולם, חז"ל גזרו טומאה על הנכרים, ולפיכך מבואר במשנה (שם) שהנכרים אינם נכנסים מן החיל ולפנים.

האם נכרי רשאי לעלות להר הבית? יש המבארים ("מגיד מראשית" בקונטרס דרך הקודש), כי אמנם, על הנכרי לא נאסר להכנס למקום המקדש, אלא, שאנו, היהודים, נצטוונו על ידי חז"ל, כי משום קדושת המקום עלינו למנוע את כניסתם למקום משכנו של הקב"ה, כדברי הרמב"ם "משלחין ממנו עכו"ם", כלומר, עלינו מוטל לשלחם משם, אך הם אינם מצווים שלא להכנס. אולם, מדברי המהרי"ט (הובא ב"דרך הקודש" למהרש"א אלפנדר) עולה, כי לא זו בלבד שחז"ל ציוונו למנוע את כניסת הנכרים למקום המקדש, אלא הם אף אסרו על הנכרים בעצמם להכנס למקום המקדש ("חזון נחום" כלים פ"א משנה ו').

כיצד טימאו היוונים את שמני בית המקדש? בכל שנה ושנה אנו מהללים ומשבחים את הקב"ה במשך שמונת ימי החנוכה, על נס פך השמן היחיד שנותר לפליטה משאר כדי השמן אשר נטמאו על ידי היוונים. לכאורה, לאחר שנכחנו לדעת, כי נכרי אינו מקבל טומאה, יש לברר, כיצד טימאו היוונים הארוזים את שמני בית המקדש.

מדברי בעלי התוספות (שבת כא/ב ד"ה "שהיה" ועיי"ה במהרש"א) עולה, כי יתכן שגזירת חכמים להטיל טומאה על הנכרים קדומה ביותר, וחלה עוד לפני תקופת חכמי המשנה. ואילו הרא"ם (על הסמ"ג ריש הל' חנוכה) כתב, כי היוונים טימאו את כל השמנים בעת כניסתם לבית המקדש, על ידי בגדיהם הטמאים.

רכישת מים שנשאבו מבאר הממוקמת בהר הבית: בעל ה"שדי חמד" (מערך ו' כלל כ"ו אות ל"ג), מתייחס בספרו לשאלתם של יהודי ירושלים אם מותר להם לרכוש מים מן הערביים השואבים אותם מבאר הממוקמת בתוך הר הבית. חששם התמקד בכך, שהדרישה למים גורמת לערבים לעלות אל ההר. בעל ה"שדי חמד" כתב, כי מאחר שבין כה וכה שואבי מים אלו יושבים בכל שעות היום בהר הבית, אין איסור לקנות מהם מים שאובים אלו, ואדרבה, על ידי רכישת המים מהם, הם נמנעים משהיה במקום המקדש בעת שהם מוליכים את המים אל מקום מגורי היהודים.

הכנסת האצבעות לכותל המערבי: לפני למעלה משלוש שנים עסקנו בגליונו בהכנסת האצבעות לסדקים שבין אבני הכותל המערבי. במאמר ההוא, הבאנו את דעת האדר"ת ("משכנות לאביר יעקב" ח"ב) האוסר זאת, מחמת החשש מהכשלות בהלכה הקובעת שאין להכנס בטומאה למקום המקדש. מאידך, יש הסוברים (מהרי"ל דיסקין הובא שם, ועוד), כי כתלי הר הבית לא התקדשו מעולם, ואין כל איסור בכך [ראה בספר "מאורות הדף היומי" כרך ב' עמ' רמ"ט].

התירו של ה"אבני נזר" זצ"ל: אלא, שמעניין להיווכח כי האדמו"ר מסוכטשוב, בעל ה"אבני נזר" זצ"ל, כתב (שו"ת "אבני נזר" יו"ד ח"ב סי' ת"ג, תני"א), כי אף אם כותלי הר הבית אכן התקדשו, מכל מקום, אין כל איסור להכניס את האצבעות לתוכן, עקב שתי הלכות הנוגעות לאיסור הכניסה בטומאה למקום המקדש. א. האיסור להיכנס הוא "דרך כניסה", אך כניסה שאינה כדרך העולם אינה נחשבת כניסה והיא מותרת. ב. איסור הכניסה אינו תקף לגבי מקומות בבית המקדש אשר הכניסה אליהם אינה דרך מקום המקדש, כי אם דרך מקום חולין בלבד.

מעתה, אומר בעל ה"אבני נזר" זצ"ל, הכנסת אצבעות לתוך חור של בית, אינה נחשבת כ"דרך כניסה", ולפיכך, היא אינה אסורה. ואף אם נאמר, כי גם הכנסת אצבע לחור קטן שבקיר נחשבת כ"דרך כניסה", הרי הכניסה לחור זה היא דרך מקום חולין בלבד, מאחר שלא ניתן להגיע אליו מתוככי הר הבית, וממילא אין כל איסור בכך [ועיי"ש טעמים נוספים להיתר].

דף ו'א כל כהן שאינו בקי בהן ובשמותיהן אינו רואה את הנגעים

טומאת צרעת לאחר חורבן הבית

סוגייתנו עוסקת בנגעי צרעת, שהלכותיה הן מהחמורות ביותר, עד שכאשר רבי אלעזר בן עזריה ביקש לומר לרבי עקיבא שישים את מעייניו בלימוד תורה בעיון, אמר לו: "כלה מדברותיך ולך אצל נגעים ואהלות", שהלכותיהן חמורות ביותר (סנהדרין סז/ב).

ה"צרעת" אינה מחלה: הגאון רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל מדגיש, כי נגעי הצרעת האמורים בפרשת תזריע ובפרשת מצורע שבספר ויקרא אינם מחלות, בניגוד לצרעת המוכרת בימינו, אשר היא מחלת עור. הצרעת עליה דיברה התורה היא הופעת כתם שאין לו כל השלכות על בריאות האדם, אלא על טומאתו או טהרתו, ושבקבוצת הקביעה כי אותו אדם טמא נאלץ הוא לשבת מחוץ למחנה, עד אשר יטהר ("אהבת יהונתן", הפטרת מצורע).

מדוע אין נוהגים בימינו דיני טומאת הצרעת? דיני טומאת הצרעת וטהרתה אינם תלויים בקיומו של בית המקדש, אלא נוהגים בכל זמן (חינוך, מצוה קס"ט, ועיי"ה רמב"ם ה' טומאת צרעת פרק י"א הל' ו'). למרות זאת, אנו נוכחים כי הלכות נגעים אינם נוהגים בימינו. מדוע? בשאלה זו כבר התקשה בעל ה"תפארת ישראל" (סוף המבוא למסכת נגעים "מראה כהן") המספר, כי בילדותו הציע את השאלה לפני הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל, אשר הגיב, כי אין בפיו תשובה הולמת לשאלה זו.

העדר כהנים מיוחסים מונע את ההכרזה על המצורע כטמא: לדעת רוב האחרונים, הסיבה לכך נעוצה בעובדה, שבימינו אין כהנים מיוחסים אשר הם

המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

מעניין להיוודע, כי מנהג קדום הוא לעסוק במסכת זו בימי ספירת העומר, כאשר בכל יום נלמד דף אחד ממי"ט דפיה, וכך גם נהג ה"חתם סופר" זצ"ל (ראה מנהגי חת"ס פ"ב אות כ"א, ושו"ת חת"ס אהע"ז ח"א סי' ק').

בשמו אף מוסרים רמז נאה לכך: בדף ל"ד במסכת שבועות, הנלמד ביום ל"ג בעומר, נאמר: "רבי שמעון [הוא רשב"י] אומר... מחכו עלה במערבא". רמז רמזו כאן להילולת השמחה של רשב"י ביום ל"ג בעומר, יום פטירתו ("בין פסח לשבועות").

דף ב'א מראות נגעים שנים

מה עניין ענווה לחכמת הדקדוק? בעלי התוספות מבארים, כי המילה "מראות" היא לשון רבים של המילה מראה, כדברי משה רבינו בעומדו ליד הסנה (שמות ג/ג): "את המראה הגדול הזה", ולפיכך יש לומר "שני מראות" ולא "שתי מראות".

והנה, בספר דניאל (ח/ח) נאמר על ידו: "ואראה את המראה הגדול הזה", ואם כן, לכאורה, ניתן גם לומר "שתי מראות" (עיי' רש"י). הגר"י קמניצקי זצ"ל מבאר, כי יש לחלק בין ראייה פשוטה, המכונה מראה בלשון זכר, לבואה המכונה מראה בלשון נקבה. משה רבינו, בשל ענותנותו הרבה סבר, כי אין הוא חווה בבואה כי אם ב"מראה גדול"... ("אמת לעקב").

דף ה'ב מראות נגעים

בושה ובזיון...

ראיית הנגעים המפורטים בסוגייתנו מצריכה "שמוש" רב. כאשר כהן הולך לראות את הנגע, נלווים אליו כהנים רבים, מפרחי כהונה, הבאים להתלמד בראיית הנגעים. מובן מאליה, שהמצורע אינו נוחל כבוד גדול במעמד זה.

לדעת הנצי"ב, הדבר מפורש בתורה (ויקרא יד/נד-נז): "זאת התורה לכל נגע הצרעת... ולשאת ולספח ולבחרת להורות ביום הטמא וביום הטהרה". הינו, כאשר הכהן מוזמן לראות נגע, הוא קורא לתלמידיו לבוא עמו כדי להורות להם.

והתורה מסיימת ומסבירה: "...זאת תורת הצרעת" זה עונשו של מלבין פנים, שפגע בבני אדם אחרים... ("העמק דבר").

דף ו'א ולשאת ולספח

המתנשא, הנספח והמבהיר

נגעי הצרעת מסווגים לשלושה סוגים: שאת, ספחת ובהרת. דרש הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א, כי שלושה שמות אלו מבטאים את טבעם של מספרי לשון הרע.

שאת: המספר לשון הרע מתוך מטרה להתנשא על תבירו.

ספחת: המספר לשון הרע מתוך הסחפות אחרי בני אדם רעים, שבקרבם הוא שוהה.

בהרת: המספר לשון הרע מתוך מטרה "להבהיר" את האמת ולהוציאה לאור. כולם, "נגע צרעת"... (טעם ודעת ויקרא יג/ב).

דף ז'ב ולא תטמא את הארץ

ונאכל מפריה ונשבע מטובה

מה טעם לבקשתנו בברכה אחרונה מעין שלוש - "ונאכל מפריה ונשבע מטובה"? אכן, לדעת הסמ"ג, אין לבקש זאת, משום שאין לחמוד את הארץ בגין פירותיה וטובה. כך פוסק ה"סור" ("א"ח סי' ר"ח) להלכה.

אולם, הבי"ח (שם) מן על נוסח זה:

אמרה תורה (במדבר לה/לד) "ולא תטמא את הארץ". החטאים והעונות מטמאים את הארץ, ובאותה עת, אף הפירות הגדלים עליה טמאים הם. האוכלם שואב, איפוא, טומאה זו אל קרבו, והקדושה נפלטת ממנו והלאה.

מאידך, כאשר הארץ קדושה, פירותיה שופעים קדושה.

יפה אנו מבקשים, "ונאכל מפריה ונשבע מטובה"... ואזי גם נוכל לסיים "ונברך עליה בקדושה ובטהרה".

דף ז'א דולה מים מבורות עמוקים

חרוזים עמוקים מזהב מזוקקים

"ה'חתם סופר" זצ"ל העריץ את רבו "הנער הגדול", רבי נתן אדלר זצ"ל. ביטוי לכך ניתן למצוא בחרוזי תהילה, ששור ה"חתם סופר" לכבוד רבו, כשאת משפט הפתיחה הוא מצטט מסוגייתנו בה שיבח רבא את רבי.

המשך מעמוד קודם
לפנינו החרוזים המעניינים, בסגנון שאינו מצוי כיום:
דולה מים מבורות עמוקים.
בנו ממנו חרבות עולם, מוסדי דור ודור יקים.
כושל יקימון מיליון, מדבש ונופת מתוקים.
מפמיה דמר נפקין זקוקין דנורא נחמדים
מזהב מזוקקים.
ה"ה הכהן הגדול תורה נבקש מפיהו משפטים וחוקים.
הוא המורה המרווה צמאון צחיחים כמים על אפיקים.
נר ישראל פטיש החזק כראי מוצקים.
כק"שת מוה' נתן מר כהן צדיק על החסידים ועל הצדיקים.
הוא הנשר הגדול המרחף על גוזליו תלמידיו הותיקים.
כנפי יונה נחפה בכסף ואברותיה ירקרקים.
ואנא מן זעירא לא מן תיישים,
אלא מגדיים דאיקים".
(שו"ת "חתם סופר" י"ד סי' קס"ז).

דף ח'א יולדת נמי חוטאת היא
מדוע חלה שבועת היולדת
בסוגייתנו מבואר, כי לדעת רבי שמעון, בשעה שכורעת ללדת, קופצת היולדת ונשבעת כי תמנע מהולדה, ולפיכך מביאה היא קרבן חטאת לכפר על שבעה זו.
כידוע, האיש בלבד מחוייב במצוות "פרו ורבו". לו גם אשה היתה חייבת במצווה זו, ואומר הגאון רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל, לא היתה שבעתה חלה כלל ועיקר, שהרי אין כל תוקף לשבעת המנוגדת למצוות התורה.
זהו שואר הכתוב (ויקרא יב/ב) "דבר אל בני ישראל... אשה כי תזרע... ובמלאת ימי טהרה... תביא כבש". תחילה, פונה התורה אל בני ישראל המצווים במצווה זו ולא אל בנות ישראל, ורומזת בכך, כי האשה אינה מצווה על כך. לפיכך, תביא האשה גם קרבן חטאת, משום ששבעתה חלה... ("דברי יהונתן" ויקרא יב/ב).

הכם מהו? שואל! דבר עם המג"ש
מטובי המג"ש בדף היומי ישתדלו לענות לך
03-570-80-33
064-207850
053-977141
054-977141
056-731111
03-6187254
053-977141
15153977141
פס

נספחות הפצה בחו"ל
אצרות הברית ניתן לקבל את הגיליון "מאורות הדף היומי" בעברית או באנגלית מידי שבוע בדואר לפריטים בטל. 718-253-6218
ניו ג'רסי: משפ' פרי 201-871-5850
לוס אנג'לס: הר"ר שמואל לוינגר 818-5098880
אנגליה לונדון: יחזקאל אברט 07976402928 (0)8700-416000
מנצ'סטר: שמואל קאהן 07976402928
קנדה מונטריאל: הר"ר שמואל צבי לקס 514-2744160
אוסטרליה: הר"ר יחזקאל בראון 613-95300217
ברזיל: הר"ר יהושע פסטרנק 011-30513955
צרפת: הר"ר יהודה בוכינר 333-88140301
שווייץ: הר"ר רפאל מוסבכר 014620030

כתובת המערכת: רח' הרב וגמן 1 ת.ד. 471 בני-ברק טל. 03-5780243 פקס. 03-6160657
מחלקת מנויים:
המעוניינים להצטרף כמנויים בעברית או באנגלית **בדואר:** נא לפנות לטל. 03-6160657
בדואר אלקטרוני: נא לפנות ל dafyomi@hadaf-hayomi.com
בפקס: נא לפנות לפקס, 153-3-5748272

לעילוי נשמת
הר"ר ישראל גבריאל סטביצקי ז"ל
ב"ר יצחק מאיר ז"ל נלב"ע כ"ד שבט תשנ"ג
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י המשפחה שיחי'

"מאורות הדף היומי"
בית המדרש למגילי שיעור דף היומי,
סורבס שורב
בשורה לתושבי תל-אביב
הננו שמחים להודיע
כי זכינו ב"ה
לייסד שיעור חדש
בביהכ"נ "זוהר הרקיע"
שבו גבעת עמל פונת דרך ההלכה
בשעה 14:00-15:00 **אחה"צ**
ע"י מגילי השיעור
הרב צבי דוינגר שליט"א
מרבני בית מדרשנו
הציבור מוזמן

לעילוי נשמת
הר"ר מאיר קאהן ז"ל ב"ר שמואל צבי ז"ל
ומרת מלכה צביה קאהן ע"ה
ב"ר זכריה ז"ל נלב"ע כ"ו שבט תשכ"ט
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחו ע"י לדיהם הר"ר רפי וזו שרה וייץ שיחי'
הר"ר בנימין וזו לאה קרניאל שיחי'

עולם הדף היומי
להלן זמני שיעורים בדף היומי
כפי שנמסרו למערכת
בני ברק
שיעור חדש באידיש
בביהמ"ד דחסידי בעלז
רח' קהילות יעקב 21
בשעה 7:15 - 8:15
ובמוצש"ק 20:30 - 21:30
הציבור מוזמן
לעילוי נשמת הר"ר ראובן גומבו ז"ל ב"ר צבי ז"ל
וזוגי מרת פראדל גיטל ע"ה ב"ר שמואל ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת
הר"ר ישעיה נפתלי שוורץ ז"ל
ב"ר טוביה אליעזר ז"ל נלב"ע כ"ו שבט תשכ"ג
וזו מרת מלכה ע"ה ב"ר חיים יהושע עדר ז"ל
נלב"ע כי תמוז תשל"ב **ת.נ.צ.ב.ה.**
הונצחו ע"י בנם ידידנו הר"ר טוביה אליעזר
שוורץ ומשפ' שיחי בני ברק